

Т.Т.Пірімбетов

*Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті
(E-mail: turmahan54@mail.ru)*

Сөзжасам саласындағы туынды сөз бен туынды түбір мәселелері

Мақалада қазіргі қазақ тілі білімінде өзекті саналатын сөзжасам саласындағы туынды сөз бен туынды түбір мәселелері қарастырылды. Автор кейбір ғылыми еңбектердегі пікірлерге талдау жасай отырып, морфология мен сөзжасам салалары бойынша терминдік қолданыстарда бірізділіктің жоқтығын анықтады. Морфологиялық және сөзжасамдық талдаулардың өзіндік табиғи қасиеттерін ерекшелікпен көрсету үшін әр саланың өзіндік терминдік қолданыстары болуы қажет екендігін нақты мысалдар негізінде дәлелдеді.

Кілт сөздер: сөзжасам, морфология, туынды сөз, туынды түбір, негіз, негізгі түбір, түбірлес, морфологиялық пен сөзжасамдық талдау, термин.

Қазіргі таңда қазақ тіл білімінде грамматиканың бір саласы ретінде сөзжасамның келіп қосылуы — тіл жаңа ұғымды терминдермен толықтыру құптарлық жағдай. Дегенмен де, сөзжасам саласының негізгі зерттеу нысаны болып отырған туынды сөздер мен туынды түбір мәселелеріне келгенде, ғалымдар арасында және қайсыбір еңбектерде пікірталастықтары кездесіп отырады. Сөзжасам саласының әр түрлі мәселелеріне байланысты мақалалар көлемінде ұсынылып жүрген бірнеше пікірлерден соң 1989 жылы «Қазіргі қазақ тілінің сөзжасам жүйесі» деген атпен алғашқы монография және 2002 жылы сөзжасам мәселесін ғылыми айналыста тұрақтандырған «Қазақ грамматикасы» жарық көрді. Бұл екі еңбек қазақ тіл білімінде сөзжасам басқа да салалар секілді өзіндік дербестігі, зерттеу әдісі, нысаны бар екендігін негіздеп берген соң, қазіргі таңға дейін сөзжасам жүйесі бойынша бірнеше еңбек жарық көріп, жан-жақты зерделену үстінде. Бұл, әрине, қазақ тіл білімі тағы да жаңа саламен толығып, қазіргі талапқа сай зерттелуде деп түсінген дұрыс болады.

Қазақ тіл біліміндегі сөзжасам саласы бойынша жарық көріп жүрген шағын немесе көлемді еңбектер болсын сөз етіліп отырған сала бойынша терминдік қолданыстарға келгенде бірізділіктің жоқтығы алаңдатады. Қалай болған күнде, әрбір саланың өзіндік зерттеу нысаны, әдістемесі, дереккөздері, бағыты т.б. болуы бірінші шарттылық дегендей, ең басты мәселесінің бірі — өзіндік терминдік қолданыстары болуы қажет екендігі бәрімізге белгілі жай. Сондықтан қай сала болмасын, қай ғылым болмасын оларды ерекшелікпен тұратын, әрине, осы — терминдік қолданыстар жүйесі. Өкінішке орай, соңғы кездерде морфология және сөзжасам турасында жазылған еңбектерде, әсіресе дыбысталуы мен айтылым, тіпті мағынасы жағынан да көптеген терминдердің ортақтығы бұл екі саланы бөліп қарастыруда едәуір қиындықтар туғызып отыр. Мұндай терминдер қатарында: түбір морфема, түбір, негізгі түбір, туынды түбір, туынды сөз, негіз, негізді сөз, туа түбір немесе түбіршек, қосымша морфема, жұрнақ, сөзжасамдық жұрнақ, жалғау және бұған қоса күрделі сөздер мен сөз таптары түрлерінің атаулары т.б. Қайсыбір еңбектерде бұл секілді терминдер бірінің орнына бірі талғаусыз қолданылатыны кездеседі. Бұл жағдай морфологиялық пен сөзжасамдық талдаулардың өзіндік табиғи қасиеттерін ерекшелікпен көрсетуде қайшылықтар, пікірталастықтарды да туғызып жүр. Мысалы, «түбір» деп көрсету сөз құрамын морфология саласы бойынша талдау мәселесі болса, сөзжасамдық еңбектерде морфологиялық талдау еместігін көрсету мақсатында түбірді «негіз», туынды түбірді «туынды сөз», немесе «негізді сөз», деп тұрақтандырған дұрыс секілді. Ескеретін бір мәселе — «негізді сөз» бен «туынды сөз» терминдерінің де қайсыбір қолданыстары ыңғайлы бола бермейтін тұстары да кездеседі. Себебі бұл екі терминдердің арасында кейбір жағдайларда мағыналық жақтан бір-біріне жуықтағанымен, бұлар дублеттер емес, бұлар («негізді сөз» бен «туынды сөз») — мағына айырымдары бар терминдер. «Негізді сөзге» қарағанда «туынды сөз» терминінің ауқымы өте кең. Сондықтан морфология саласындағы «негізгі түбір» терминің сөзжасамда басқа сөздердің жасалуына түпкі қазық болғандықтан, «негіз» деп қолданған ыңғайлы сияқты. Сонда «түбір» — «негізгі сөз» — «туынды түбір» — «туынды сөз» немесе қайсыбір еңбектерде қолданып жүргендей «негізді сөз», ал «негізгі түбірді» — «негіз» деп қолдану әңгіме қай сала тұрғысынан болып жатқанын саралап берер деген пікір айтуға болады.

Мұндай пікірге келуге «Қазақ грамматикасындағы» мына секілді мәселелер түрткі болып отыр: «Туынды түбір жасауға қатысқан негіз сөз туынды түбірдің мағынасына өзек болады, яғни туынды мағынаның жасалуына негіз болады. Осымен байланысты туынды түбір бір жерде міндетті түрде негіз сөз болады да, туынды түбір мен негіз сөз үнемі жұп сөз деп отырмыз. Өйткені негіз сөзсіз туынды түбір жасалмайды да, бірі бар жерде екіншісі міндетті түрде болады» деп көрсетілген [1; 217]. Жоғарыда ескертілгендей, «туынды түбір» мен «негіз сөз» бірінің орнына бірі қолданылатын жұп сөз деу, сөзжасамдық талдауға келген кезде біршама ыңғайсыздықтар туғызатынын теріске шығаруға болмайды. Бұл жағдай «туынды түбір» термині үзілді-кесілді морфология саласында сөз құрамына қатысты келген термин болса, «негіз» термині сөзжасам саласының еншілігімен түсіндіріледі. Немесе: «Тілдегі лексикалық мағынасы бар дербес сөз қызметін атқаратын лексикалық нұсқалардың бәрі түбір сөздерге жатады. Мысалы: *жер, адам, кітап, қаламгер...* т.б.» [1; 224] деп сөзжасам саласы бойынша көрсету де екіұштылыққа әкеледі. Бұл жерде де сөзжасамдық емес морфологиялық талдау үлгісі болып отыр. Себебі әрбірден соң «түбір» мен «негіз» бірінің орнына бірін талғаусыз қолданылатын терминдер емес. «Түбір» деген морфологияда бір сөзге, мысалы, *егінші* сөзінің түбірі «егін», негізгі түбірі «ек» тұлғасына қатысты болса немесе мықтағанда «түбір» түбірлес сөздер жасауға қабілетті болса, ал «негіз» бір ғана сөзге емес, бір ғана, морфология тілімен айтқанда, түбірлес сөздерге ғана емес, бүтіндей сөзжасамдық ұя жасауға қабілетті термин болып табылады. Ал бір сөзжасамдық ұяда 10–15 сөзден бастап 100-ге тарта, сөзжасамдық қабілетті ауқымды болса, онан да асып кетуі ықтимал екендігі дәлелденіп отыр. «Түбірде» мұндай қасиет болмайды да, ол өзі жасап отырған сөзге ғана қатысты және морфология саласының зерттеу нысанына сөзжасамдық бірліктер мәселесі мүлдем қатысы жоғын ескерген жөн болады. Сондықтан «негіз» сөзжасамдық мағына түрлерімен, сөзжасамдық бірліктер көмегімен сөз жасаушы негізгі морфема (фундамент) деген терминнің мағынасымен түсіндіріледі. Осы себептерден сөзжасам саласында түсіндіруге қажетті жағдайда болмаса онды-солды «түбір» терминін қолдана беру ұтымдылыққа әкеле бермейді.

Сонымен қатар зерттеулерге қарағанда «негізгі түбір» мен «негіз» деген терминнің табиғаты, атқаратын лексика-грамматикалық мағыналары ұқсас болғанымен, өзара айырым белгілері бар. «Негізгі түбір» деп отырғанымыз — «негізгі морфема» яғни «түбір морфема», бұл сөз бөлшегі деген ұғымды білдіреді де оған морфологиялық тұрғыдан: «Түбір морфема — сөздің әрі қарай бөлшектеуге келмейтін ең түпкі негізі» деген анықтама берілген [2; 24]. Сонда «түбір морфема» сөздің лексикалық мағынасын білдіретін сөз бөлшегі болмақ. Бұл тұрғыдан морфемаларға жіктеу морфологиялық талдау болып табылады (сөз құрамына байланысты). Ал «негіз» термині — сөзжасам мәселесі. Себебі сол «негізден» сан түрлі сөздер жасалады, яғни сөзжасамның түрлі бірліктерінің жасалуына негіз болады. Екіншіден, «негіз» деген сөздің лексикалық мағынасынан-ақ бір нәрсе жасауға тірек, фундамент деген ұғымды бере алатынын байқауға болады. «Туынды сөз» деген жасалынған, жаңадан пайда болған дегенді білдіретіндіктен, сөзжасам саласына, яғни сөздердің жасалуы деген ұғымды, түсінікті нақтылай түсетіндіктен әрі сөзжасам тұрғысы тұрғысынан талдану үстінде екендігін білдіре алатындықтан, бұл терминді мүлдем біржолата сөзжасам саласының еншісіненде тұрақтандырған жөн. А.Ысқақовтың «Қазіргі қазақ тілі» (1991) еңбегінде туынды түбір — туынды сөз, түбір — негіз деп қолдануы ол кездерде сөзжасам жеке сала ретінде әлі де болса өзіндік табиғатымен танылып зерттеле қоймағандықтан екені белгілі. Бұл жерде ғалым сөз құрамын мүмкіндігінше түсіндіруге, ұғымды етіп көрсетуді көздеп отыр [2; 31]. Жоғарыда аталған терминдердің қайсысын алсақ та осы секілді пікірлерді айтуға болады. Мәселені түйіндей келгенде, термин ортақтық қай салаға қатысты болмасын нақты түрде ғылыми талдауларға келгенде қиыншылықтар туғызатыны анық. Мұны түзейтін, әрине, — сын. Сондықтан қазақ тіл білімі сынын қалыптастырып, жарық көріп жатқан еңбектердің жетістіктері, ерекшеліктері баспа беттерінен орын алғандары жөн болар деген ойдамыз.

Сонда сөзжасам саласында (қай мәселесі болмасын) жарық көрген еңбектердегі: «түбір», «түбір морфема», «туынды түбір», «негіз», «негіз сөз», «негізгі түбір», «туынды сөз», «сөзжасам қосымшалары», «жұрнақ», «жалғау» деген терминдерді бірінің орнына бірін талғаусыз қолданбай, әрқайсысын өз саласына лайықты орын алса, ал «туынды сөз» турасында мына секілді мәселені айтуға болады.

Туынды сөздер өмір шындығымен байланысты. Өмірде пайда болған заттарды атау талабы да осындай экстралингвистикалық не лингвистикалық факторлар нәтижесінен туынды сөздер жасалады: *оқырман, аялдама, жанкүйер, оқушы, дәрігер* т.б. Бұлардың туынды сөз ретінде танылуы —

әрқайсысының сөзжасамдық жасалу тәсілі әрі негіз сөз бен сөзжасам қосымшаларының мағына жиынтығынан тұру үлгісі барында. Әрине, туынды сөздердің мұнан өзге де үлгілері баршылық.

Екіншіден, туынды сөздердің табиғатында зат атауы не белгісі болғандықтан, олар лексикалық нұсқаға (единицаға) жатады да, сол дайын күйінде өзгертілместен кез келген сөйлем құрамында қолданылады. Мысалы, *күйші, биші, қаламгер* т.б. сөздері осы қалпында (негіз сөз бен сөзжасам қосымшаларын сақтай отырып) сөйлем құрамына енеді, тек сөйлемдегі айтылар ойға байланысты түрлі жалғаулар жалғануы ықтимал. Мысалы, *жұмыскерлерге жеткізу керек, жұмыскерлермен тілдесу қажет* т.б. туынды сөз қай сөз табының туынды сөзі болса, сол сөз табынша түрленеді (*жұмыскер* — зат есім, сондықтан зат есімдерше түрленіп отыр).

Үшіншіден, сөзжасамда туынды сөз негіз сөзсіз жасалынбайды. Осы тұрғыда келгенде негіз сөздер сөзжасамдық мақсатта екі топқа бөлінеді: а) негіз, ә) туынды сөз (туынды сөздер келесі туынды сөз жасауда негіз қызметін атқара алады деген мағынада). Мысалы; *кел, ән, түбір, бер, кел* т.б. сөздерімен *тәлімгер, басымдық* (закуска), *жылытқы* (грелка), *сәулетші* (архитектор), *базарлық* (сувенир) т.б. тұлғаларды салыстырғанда, алғашқы топтағы сөздер негіздер, соңғылары туынды сөздер. Бұлардың ұқсастығы — екеуі де сөзжасамдық бөлшектер. Айырымдары — негіз бір ғана бөлшектенбейтін морфемадан тұруы және жеке тұрып дербес мағына бере алады. Туынды сөздер болса, екі морфемалы болғандықтан, оларды бөлшектеуге болады (негіз сөз, сөзжасамдық қосымша). Осы екі морфемалардың мағыналық қосындысынан туынды сөз жасалады; *күә-лік, сәулет-ші, қылти-ма* т.б. Сонымен қатар негіздің мағынасы қалай пайда болғаны белгісіз де олардың мағынасы табиғи нәрсе секілді көрінеді. Мысалы, «нан» тағам аты, «күй» — музыка, «шөп» өсімдік ретіндегі мағыналары қалай пайда болғаны белгісіз болса, туынды сөз ретінде табылатын *саудагер, дәрігер, қаламгер, тәлімгер* т.б. негізгі *сауда, дәрі, қалам, тәлім* секілді морфемалар мен оларда адам, яғни, мамандық ұғымын қосатын сөзжасамдық қосымшаларға жіктеуге әрі бұл мағыналардың қалай, қайдан пайда болғандығын түсіндіруге де болады. Бұл мәселе — туынды сөздердің сөзжасамдық жүйедегі келесі өзіндік белгісі деп тануға болатын негізгі заңдылықтарының бірі.

Төртіншіден, сөзжасамдық заңдылықта басым көпшілігінде туынды сөз мағынасы негіз сөздің мағынасына байлаулы болады. Мысалы, *суретші, әнші, жылқышы* сөздері туынды сөз болуы — бұл сөздермен жарыса қолданылып жүрген *сурет, ән, жылқы* секілді негіз сөздердің өмір сүруі. Басқаша айтқанда, туынды сөз мағынасы қалай болған күнде негіз сөзбен мағыналық әйтеуір бір байланыста болады (тікелей не жанамалай).

«Негіз» — сөзжасамның ешқандай қатынасынсыз жасалған сөздер, туынды сөздер, сөзжасамның заңдылықтары, тәсілдері арқылы жасалуы — шартты нәрсе. Ал тарихи тұрғыдан кейбір «негіз» деп жүрген сөздеріміздің түбір, қосымшаға бөлінуі, жаппай ортақ заңдылық болмауы — қазіргі кезде өлі негіз, өлі қосымшалардың мағыналары сақталмай біртұтас тұлға ретінде кіріге бірігіп бір-ақ ұғымда, мағынада жұмсалыуынан. Мысалы: *момақан, момын*, сөздеріне «мом» деген ортақ негіз бар деу — тарихи тұрғыдан болмаса, қазіргі таңда «мом» деген негіз түрінде дербес мағынада қолданылмайды.

Зерттеулерге қарағанда, негіз сөздер байырғы сөздер болғандықтан, олар түркі тілдес халықтарға ортақ тұлға ретінде қолданыла береді. Ал туынды сөздерде мұндай ортақтық міндетті емес. Мысалы, қазақ тіліндегі «жанжалшыл» деген туынды сөз өзбек тілінде «жанжалқыш», қазақша «тарақты» татар тілінде «тарахсыман» түрінде айтылады. Сонда туыстас тілдерде туынды сөздердің жасалуында әр түрлі ерекшеліктері болады. Бірақ бұдан өзара ұқсастық жоқ деген асығыс пікір шығаруға болмайды. Ұқсастықтар бар әрі сөзжасамдық ортақ заңдылықтар да жеткілікті.

Негіздің туынды сөзге қарағанда қай жағынан алсақ та мүмкіндігі мол. Себебі олар ежелден қолданылып келе жатқандықтан, бүкіл халыққа танымал, тілімізде жиі қолданылады әрі стиль талғамайды да және сөздік қорға жатады. Бұдан туынды сөздердің тіліміздегі қызметі кем деген қате пікірге келуге болмайды, бірақ қайсыбір туынды сөздер жасалғанмен, сөздік қорға енбей қалуы мүмкін т.б. деген секілді.

Негіздің сөзжасамдық қабілетіндей ешқандай сөзде жоқ. Сөзжасамда негіздердің бәрі қатысады да, олар арқылы көптеген туынды сөздер жасалады. Ғалымдар зерттеуінше, қазақ тілінде бір негізден 20–30 сөз жасалуы — үйреншікті құбылыс. Ал бір «бас» сөзінің — 140, «жел» сөзінен 90-нан астам туынды сөздер жасалатыны дәлелденіп отыр. Керісінше, туынды сөздердің сөзжасамдық қабілеті нашар, өнімсіз.

Негіздердің омонимдік қасиеті күшті болады: *құс, ет, қара, сыз, бас* т.б. сөздер бірде заттық, бірде етістік ұғымында жұмсала беруі де үйреншікті нәрсе.

Негіздердің буын (дыбыстық) жағынан да туынды сөздерден ерекшелігі бар. Айталық, олардың басым көпшілігі бір буынды болып келулерімен қатар әрі түркі тілдеріне ортақ ретінде де қасиеттері бар. Мысалы: *ана, әке, ай, ұл, үй, ақ, қыз, бет, бар, жүр* т.б. Кейде мұндай сөздер тек екі немесе үш дыбыстан емес: *жұрт, құрт, қант, қайт* секілді төрт дыбысты болып келе береді. Ал туынды сөздерден тек екі буыннан басталып (семантикалық тәсілден өзгесі), буын сандары ұлғая береді: *бастама, ұйымдастыру* т.б.

Туынды сөз белгілі бір тәсілмен жасалады (синтетикалық, аналитикалық, лексика-семантикалық). Осыған орай құрам жағынан туынды сөздер: а) жалаң негізді сөз; ә) күрделі негізді сөздер болып, екі топқа бөлінеді. Бұл термин де көңілге онша сенімді емес. Себебі *жалаң, күрделі* деген сөздер морфология саласында да қолданылады. Терминді қайталамас үшін мүмкін жалаң сөздерді — «бір негізді», күрделі сөздерді «көп негізді» деп атаған жөн шығар. Әрбірден соң «күрделі негізді сөздер» «көп негізді» дегеннен гөрі «аналитикалық негіздер» деп те атаған ұтымды болатын секілді. Бұлай атаудың өзі мұндай сөздер аналитикалық тәсілмен жасалғандарын әрі құрамында бірнеше негіз бар деген ұғымды қоса білдіре алар еді. Ескеретін бір жағдай — сөзжасам саласына арналған көптеген еңбектерде (Н.Оралбайдан өзгесі [3]) морфологияда қолданылып жүрген күрделі сөздер түрлерін сөзжасам саласында туынды сөздер деп нақты аталмайды [4]. Мұның себебі сөзжасам саласындағы еңбектер негізінен синтетикалық тәсілдерге баса назар аударылатынымен түсіндіруге болады. Сөздер мағынасына қандай да бір өзгеріс болмасын, ол қай тәсілмен жасалса да — ол туынды сөз [1; 223]. Сондықтан сөзқосым (бірігу), қосарлы сөз (қосарлану) т.б. — туынды сөз жасаудың амалы.

Морфология саласының ғылыми айналымында әбден тұрақталған «күрделі сөз» терминін сөзжасам саласында қалай атаған жөн болады, қай термин тұрғысынан ғылыми айналысқа енгізген жөн секілді мәселе күні бүгінге дейін күн тәртібінен түспей отыр. Бұл мәселеге түрткі болып отырған мына жағдайды да ескермеске болмайды: «Алайда тілде сөзжасам тәсілдері түрлі болғандықтан, туынды сөздің құрылымы, оның құрамындағы сөзжасамдық тұлғалардың қатысы бірдей болуы мүмкін емес. Мысалы: *шекара — шек+ара, таңертең — таң+ертең, қызыл ала — қызыл+ ала...* т.б.

Бұлардың бәрі — аналитикалық тәсіл арқылы жасалған сөздер. Осы күнге дейін бұлардың жалпы термині жоқ. Оларды аналитикалық сөздер деп атап отырмыз, өйткені олардың басын қосатын аналитикалық тәсіл» [4; 24] деп түсіндірілген. Шын мәнінде, бұл сөздерді «күрделі сөздер» деп атауға болар еді, бірақ «күрделі сөздер» біржолата морфология саласында тұрақталғандықтан, сөзжасамда да қолдану бұл екі саланың зерттеу нысандарын тек шатастырушылыққа әкеледі. Морфологиялық немесе сөзжасамдық талдау ма дегендей. Оның үстіне сөзжасам жүйе ретінде ғасырлар бойы қалыптасқан сөз жасау заңдылықтары болғандықтан да, «күрделі сөздер» деп отырған сөздеріміз келесі туынды сөздер жасауға негіз бола алатын қызметін де естен шығармаған абзал. Ал морфология саласында бұл тілдік заңдылықтар қарастырылмайды, «күрделі сөз» термині тек сөз құрамына қатысты қолданылады. Сондықтан сөзжасам саласында «аналитикалық негіздер» деген термин ыңғайлы секілді.

Сонымен, туынды сөз турасында жоғарыда айтылған мәселелерді жинақтай келе, мына секілді сөзжасамдық белгілерін жинақтап көрсетуге болады:

- 1) туынды сөз екі морфемалы (негіз сөз, сөзжасамдық жұрнақ) тұлға: *көрші, үшінші, қаламгер, биші* т.б.;
- 2) туынды сөз негіз сөз бен сөзжасамдық қосымша морфемалардың мағыналық қосындысынан тұрады: *көкшіл, ұзынша, қысқаша, егеу* т.б.;
- 3) туынды сөз мағынасы негіз сөздің мағынасына байланысты болады: балықшы туынды сөз «балық» деген негіз сөздің мағынасынан шығып отыр дегендей;
- 4) туынды сөз тілдің даму сатысына орай танылады: *көрер-мен, ұш-ақ, оқыр-ман, аялда-ма* т.б.;
- 5) туынды сөз құрамындағы морфемалар заманына байланысты жіктері сақталады: *тәлім-гер, дау-кес, дүние-қор* т.б.;
- 6) туынды сөздердің мағыналарында өзгеріс болады (себебі сөз жасалады) әрі қай сөз табына жатуына орай сол сөз табынша грамматикалық түрленеді. Мысалы, «егеу» сөзі зат есім ретінде түрленуі (септелуі, көптелуі, тәуелдене алады);
- 7) туынды сөздер қай сөз табының жұрнағы арқылы жасалса, сол сөз табының грамматикалық қасиеттеріне ие болады: *ара-лық, бала-лық, жаман-дық, шөп-ті, өзен-ше, үй-шік, тау-сыз* т.б.;
- 8) туынды сөздер сөйлем барысында емес, олар сөйлем құрамында дайын қалпында жұмсалады. Мәселен, адамгершілік, ізеттік туралы әңгімелесек, тілдегі осы дайын қалпында қолданамыз: *адамгершілік жасады, ізеттік көрсетті* т.б.;

9) туынды сөздер аналитикалық тәсілдер түрлерімен де жасала береді: *елорда, әуежай, тік ұшақ, сап-сары* т.б.;

10) туынды сөздер морфологиялық емес, сөзжасамдық мағына түрлерімен жасалады деген терминді сөзжасам саласында ғылыми айналысында тұрақтандыру қажет.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақ грамматикасы. — Астана: Елорда, 2002. — 784 б.
- 2 *Ысқақов А.* Қазіргі қазақ тілі. — Алматы: Ана тілі, 1991. — 384 б.
- 3 *Оралбай Н.* Қазақ тілінің сөзжасамы. — Алматы, 2002. — 390 б.
- 4 Қазіргі қазақ тілінің сөзжасам жүйесі. — Алматы: Ғылым, 1989. — 368 б.

Т.Т.Примбетов

Вопросы производного слова и производного корня в системе словообразования

В статье рассмотрены вопросы, касающиеся особенностей производных слов и производных корней в системе словообразования современного казахского языка. Автором проанализированы некоторые научные труды по различным аспектам дериватологии, в частности, вопросы об употреблении специфических терминов словообразования в современном казахском языке. В результате определены четкие границы употребления терминов в области морфологии и словообразования.

T.T.Primbetov

Problems of the derivative word and derivative root in word formation system

In article the questions concerning features of derivative words and derivative roots in system of word formation of modern Kazakh language are considered. The author analyze some scientific works on various aspects of a derivatologiya, in particular, questions of the use of specific terms of word formation in modern Kazakh language. As a result a clear boundary of the use of terms in the field of morphology and word formation is defined by the author.

References

- 1 Kazakh grammar, Astana: Elorda, 2002, p. 784.
- 2 Iskakov A. *Modern Kazakh language*, Almaty: Ana тілі, 1991, p. 384.
- 3 Oralbai N. *Word formation of the Kazakh language*, Almaty, 2002, p. 390.
- 4 *Word-formation system of modern Kazakh language*, Almaty: Gylym, 1989, p. 368.